

PROFESOR HALINA MIERZEJEWSKA (1922-2003)

14 XI 2003 r. zmarła Prof. dr hab. Halina Mierzejewska, językoznawca – afazjolog, prekursorka lingwistycznych badań nad afazją w Polsce, autorka pierwszych podstawowych prac z tego zakresu, osoba zasłużona w kształceniu logopedów w naszym kraju.

Halina Zofia Mierzejewska, z domu Kluczek, córka Stanisława i Stanisławy z Napiórkowskich, urodziła się 22 III 1922 r. w Makowie Mazowieckim. W wieku 6 lat wraz z rodzicami zamieszkała w Pułtusku. Tu z młodszym rodzeństwem, siostrą i bratem, spędziła szczęśliwe dzieciństwo. Jako sześciolatka została przyjęta do II klasy szkoły podstawowej, w której jej ojciec był kierownikiem. W Pułtusku uczęszczała do Żeńskiego Gimnazjum im. Kludyny Potockiej, należała do harcerstwa. W 1939 r., tuż przed wybuchem wojny, otrzymała maturę. W pułuskim gimnazjum rozwinęły się Jej zainteresowania polonistyczne, a także zrodziły przyjaźnie, które przetrwały ponad 60 lat; koleżanki z klasy maturalnej spotykały się na corocznych zjazdach przez siebie organizowanych. Jeszcze w 2003 r. odbyło się spotkanie koleżeńskie u Pani Profesor, w Jej rodzinnym domu w Pułtusku. W czasie okupacji H. Mierzejewska była zatrudniona w gminie Czerwin koło Ostrołęki w charakterze tłumacza korespondencji niemieckiej. Podczas okupacji straciła brata.

Po zakończeniu wojny rozpoczęła upragnione studia polonistyczne na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego, które ukończyła w r. akad. 1950/51 z tytułem magistra filozofii w zakresie filologii polskiej. Podczas studiów, w październiku 1948 r., podjęła pracę w Polskim Radiu w Naczelnej Redakcji Programów Oświatowych. Na stanowisku starszego redaktora pracowała nieprzerwanie do końca lipca 1961 r. W 1951 r. wyszła za mąż za Szczepana Mierzejew-

skiego, inżyniera agronoma i pilota RAF-u (zm. 1984 r.). Urodziła dwie córki: Zofię (ur. 1952 r.) i Annę (ur. 1954 r.).

Będąc redaktorem audycji przyrodniczych, współpracowała z prof. Janem Żabińskim. Jak wielokrotnie wspominała, praca w tej redakcji rozbudziła w Niej zainteresowanie naukami przyrodniczymi.

Pracę naukową podjęła na początku lat sześćdziesiątych. W sierpniu 1961 r. została zatrudniona w Polskiej Akademii Nauk w Zakładzie Językoznawstwa, którego organizatorem i kierownikiem był prof. Witold Doroszewski. To z inicjatywy prof. Doroszewskiego rozpoczęła badania ogólnie nazywane badaniami mechanizmów mowy. Ich przedmiotem miał być język jako forma zachowania się człowieka w środowisku społecznym, bezpośrednio zależna od czynności mózgu. Potrzebę podjęcia tego aspektu badań lingwistycznych prof. Doroszewski wielokrotnie wyrażał w swoich pracach; wynikała ona z przekonania o konieczności szukania prawidłowości funkcjonowania ośrodkowego systemu nerwowego w ogóle. Był to ten sam kierunek teoretycznych poszukiwań językoznawczych, który – wiele lat wcześniej – wytyczył Jan Baudouin de Courtenay, polski lingwista o światowym autorytecie.

W latach 1961-1969 H. Mierzejewska brała udział w cotygodniowym seminarium afazjologicznym pod kierunkiem prof. dr. hab. Lucjana Stępnia, neurochirurga, i prof. dr. hab. Jerzego Konorskiego, neurofizjologa, w Zakładzie Neurochirurgii PAN. Obaj profesorowie – bez zastrzeżeń – przyjęli osobę o zainteresowaniach językoznawczych do swojego zespołu. Fakt ten zasługuje na uwagę tym bardziej, że prof. Konorskiego teoria afatycznych zaburzeń mowy, a także praktyka klinicystów nie przewidywały systemu językowego i jego organizacji w rozpatrywaniu patologicznych stanów mowy. Inicjatywę udziału językoznawcy w pracy zespołu z wielkim aplauzem powitał współpracujący z zespołem, wówczas doktor, później profesor, Mariusz Maruszewski. Jako uczeń neuropsychologów A. N. Leontiewa i A. R. Łurii w pełni doceniał nieodzowność udziału lingwisty w analizie oraz interpretacji afazji.

Od 1963 r. H. Mierzejewska jednocześnie uczestniczyła w seminarium prowadzonym przez dra M. Maruszewskiego w Oddziale Rehabilitacji Neurologicznej w Konstancinie, pracowała w charakterze terapeuty w Zespole Terapii Mowy dla osób z afazją w Konstancinie w latach 1964-1969 oraz w Wojewódzkim Szpitalu im. W. Orłowskiego przy ul. Czerniakowskiej w Warszawie w latach 1973-1974. Był to – jak pisze prof. H. Mierzejewska¹ – okres zdobywania wiedzy o ośrodkowej formie zaburzeń mowy, afazji – jako wiedzy interdyscyplinarnej.

¹ H. Mierzejewska. *O potrzebie i możliwościach harmonizowania interdyscyplinarnej wiedzy logopedycznej*. W: *Kształcenie logopedyczne – cele i formy*. Red. E. Łuczynski, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2000.

Wkład H. Mierzejewskiej w systematyczną pracę badawczą i reedukacyjną został doceniony przez kierowników obu zespołów badawczych. Wyniki analizy zaburzeń dźwięków języka polskiego prof. Konorski potraktował jako równoprawione z wynikami innych badań i w formie referatu zostały zaprezentowane przez H. Mierzejewską, doktorantkę prof. Doroszewskiego, w kierowanej przez prof. Konorskiego Komisji Zaburzeń Mowy Wydziału Nauk Medycznych PAN, a prof. Doroszewski i autorka referatu zostali członkami tejże Komisji.

W 1963 r. wspólnie z M. Maruszewskim H. Mierzejewska opublikowała artykuł pt. *Zastosowanie analizy lingwistycznej w badaniach nad afazją*, zamieszczony w „Studiach Psychologicznych”, którego przełomowy charakter w badaniach afazji podkreślił J. T. Kania².

Doświadczenia z obydwu warsztatów pracy naukowej: prof. Konorskiego i prof. Maruszewskiego stały się podwaliną utworzenia w 1969 r. Pracowni Badania Mechanizmów Mowy w Zakładzie Językoznawstwa PAN w Warszawie. Był to rok uzyskania przez H. Mierzejewską stopnia doktora na podstawie dysertacji *Zaburzenia polskiego systemu fonetycznego w niektórych wypadkach afazji*, za którą otrzymała Nagrodę I Wydziału Polskiej Akademii Nauk im. Kazimierza Nitscha.

Odbyła staż naukowy w Moskwie u prof. A. R. Łurii. Poznała jego warsztat badawczy, nie publikowane wyniki badań (pracę doktorską A. R. Łurii), a także jego współpracowników i uczniów. Z wieloma z nich utrzymywała kontakty naukowe. Ogromnie ceniła Łuriowski warsztat pracy badawczej i reedukacyjnej.

W 1975 r. H. Mierzejewska uzyskała stopień doktora habilitowanego na podstawie pracy *Afazyjna dezintegracja fonetycznej postaci wyrazów*.

Pracownią Badania Mechanizmów Mowy kierowała od r. 1969 do 1992 (do jej rozwiązania, które nastąpiło w wyniku reorganizacji Instytutu Języka Polskiego PAN). Pracownia została powołana do kontynuacji badań – zapoczątkowanych przez H. Mierzejewską. W skład zespołu tej pracowni wchodził absolwenci warszawskiej polonistyki oraz psycholodzy.

Do Pracowni zgłaszały się osoby z afazją, kierowane przez szpitalne oddziały neurologiczne i inne placówki służby zdrowia. W ramach Pracowni funkcjonowały Ambulatorium Afazjologiczne oraz klub osób z afazją, w którym uczono się akceptacji swojego stanu, funkcjonowania w środowisku, a także motywowania do pracy nad sobą i nad mową. W Pracowni odbywały się cotygodniowe zebrania naukowe, w których często uczestniczył prof. Doroszewski.

Materiały zbierane w toku reedukacji przez członków zespołu służyły jako podstawa do dalszych analiz dezintegracji struktur językowych, jej wpływu na przebieg komunikacji, a wnioski z nich wynikające – do poznawania zarówno zjawiska samej afazji, jak i natury języka.

² J. T. Kania, *Dezintegracja systemu fonologicznego w afazji (na materiale języka polskiego)*, Wrocław: „Ossolineum” 1976.

Po habilitacji i nawiązaniu kontaktów z zagranicą H. Mierzejewska zorganizowała w Warszawie dwie międzynarodowe konferencje afazjologiczne: w 1975 r. – poświęconą badaniom lingwistycznym nad afazją, w 1980 r. – badaniom porównawczym afazji. Na pierwszej z nich wszyscy członkowie zespołu prezentowali wyniki swoich prac badawczych i na nich oparte postępowanie reedukacyjne.

Prof. H. Mierzejewska wyniki badań swoich i zespołu przekazywała słuchaczom Pomagisterskiego Studium Logopedycznego Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, z którym związana była od początku jego istnienia. Prowadziła wykład i konwersatorium oraz kierowała pracami dyplomowymi na temat lingwistycznej analizy oraz interpretacji afazji. Przez szereg lat na swoje pierwsze zajęcia rozpoczynanego cyklu przychodziła w towarzystwie ludzi z afazją, którzy w przyjaznej atmosferze – stwarzanej przez Panią Profesor i słuchaczy Studium – ukazywali swoje trudności w komunikacji językowej oraz o nich mówili. Dopiero po takim spotkaniu słuchacze otrzymywali teoretyczne interpretacje tego, co zostało im zademonstrowane.

Pokorę wobec badań empirycznych, szacunek dla faktów językowych wyniosła ze szkoły prof. Doroszewskiego, z którego inicjatywy rozpoczęła te badania i oddała się im bez reszty.

To do Niej w 1979 r. zgłosili się słuchacze Pomagisterskiego Studium Logopedycznego Uniwersytetu Warszawskiego z inicjatywą stworzenia możliwości spotkania się po skończeniu Studium. Zawiązali Koło Absolwentów Studium i dzięki zaangażowaniu Prof. H. Mierzejewskiej utworzyli Sekcję Logopedyczną Towarzystwa Kultury Języka, która istnieje do dziś. Prof. H. Mierzejewska została opiekunem naukowym Sekcji. Z ogromnym zainteresowaniem wsłuchiwała się w potrzeby środowiska logopedycznego; wraz z Zarządem Sekcji przez kilkanaście lat organizowała coroczne konferencje naukowo-szkoleniowe; odbywały się one w różnych miejscach w Polsce. W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia Sekcja Logopedyczna zaczęła współorganizować konferencje naukowe z Pomagisterskim Studium Logopedycznym (odbywają się one co dwa lata). Do współpracy H. Mierzejewska zapraszała pracowników placówek naukowych, z którymi była związana.

W r. akad. 1989/90 H. Mierzejewska rozpoczęła pracę w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie (obecnie Akademia Pedagogiki Specjalnej) i w niej pracowała do 1997 r. W tej uczelni w 1991 r. uzyskała mianowanie na stanowisko profesora nadzwyczajnego. Do przejścia na emeryturę, tj. do 1992 r., była kierownikiem Zakładu Logopedii. W 1989 r. zorganizowała w WSPS pięcioletnie pomaturalne studia logopedyczne jako specjalność na pedagogice, a także Poradnię Logopedyczną.

W 1996 r. związała się z Wyższą Szkołą Humanistyczną w Pułtusku (obecnie Wyższa Szkoła Humanistyczna im. A. Gieysztora), gdzie w 1997 r. zorganizowała

dwuletnie podyplomowe studia logopedyczne, a następnie także specjalność logopedyczną na studiach magisterskich. W 1998 r. powołana została na stanowisko kierownika Katedry Logopedii w WSH. Przeszła nim być z końcem 2001 r. ze względu na stan zdrowia.

H. Mierzejewska uczestniczyła w organizowaniu i pracach Polskiego Kolegium Logopedycznego, którego zasadniczym celem jest troska o zachowanie wysokiego poziomu kształcenia logopedycznego w kraju. Od r. 1994, przez dwie kadencje, była jego przewodniczącą.

Doświadczenia wypracowanego przez siebie warsztatu badawczego przeniósła Prof. H. Mierzejewska na obszar zaburzeń mowy pochodzenia ośrodkowego u dzieci. Prowadziła wiele prac dyplomowych z zakresu diagnozowania logopedycznego dzieci z zaburzeniami mowy.

Pani Profesor wielu własnych prac nie zdążyła przygotować do druku. Na prawach rękopisu pozostają zaproponowane przez nią próby badawcze dla osób z afazją, które znajdują zastosowanie również w badaniach dzieci z trudnościami w mowie, a także w piśmnie.

Prof. H. Mierzejewska była członkiem Rady Naukowej Pracowni Terapii Neuropsychologicznej Instytutu Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego, kierowanej przez neuropsychologa dr Joannę Przesmycką-Kamińską, członkiem Polskiego Towarzystwa Językoznawczego (od 1962 r.), Polskiego Towarzystwa Logopedycznego (od 1963 r.), Towarzystwa Kultury Języka (od 1966 r., w latach 1986-2001 wiceprezesem, a od 1979 r. opiekunem Sekcji Logopedycznej TKJ), Towarzystwa Walki z Kalectwem (od 1960 r.), Komisji Zaburzeń Mowy w Komitecie Nauk Medycznych PAN (od 1964 r., później Komisji Neuropsychologicznej), Polskiego Towarzystwa Fonetycznego (od 1988 r., a także wiceprzewodniczącą Oddziału Warszawskiego tego Towarzystwa), członkiem Polskiego Kolegium Logopedycznego (od 1990 r.), Komisji Rozwoju i Zaburzeń Mowy w Komitecie Językoznawstwa PAN (od 1992 r.), Polskiego Towarzystwa Neurolingwistycznego (od 1992 r.), Sekcji Terapii Neuropsychologicznej przy Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Psychologicznego (od 1994 r.).

H. Mierzejewska prowadziła badania na temat lingwistycznych podstaw opisu oraz interpretacji zaburzeń mowy w afazji. Podjęła próbę objaśnienia patomechanizmu afazji. Jest nim dezintegracja, rozchwianie najmniejszych nawet struktur artykulacyjno-brzmieniowych języka. Dowodzą tego zmienne realizacje każdego dźwięku. Powoduje je uszkodzenie określonej okolicy mózgowej reprezentującej w korze albo analizator ruchowy, albo słuchowy, a to świadczy o tym, że funkcje obydwu okolic są współodpowiedzialne za istnienie systemowej postaci każdego dźwięku – jego struktury, składu ruchów artykulacyjnych i odpowiadających im brzmień.

Ten doświadczalnie udokumentowany mechanizm jest potwierdzeniem poglądów wyrażonych niemal przed 100 laty przez Jana Baudouina de Courtenay

na temat struktury fonemu i jego neurofizjologicznej i psycho-socjolingwistycznej natury. Potwierdzona na materiale afazji treść sformułowanej przez Baudouina de Courtenay definicji fonemu (*O prawach głosowych*, 1910) jako (według współczesnego nam ujęcia) wzorca paternu mózgowego o właściwej danemu systemowi językowemu strukturze ruchowo-brzmieniowej stanowi podstawę: 1) reguły diagnozowania, tzn. odróżniania afazji – na podstawie zmiennego charakteru objawów realizacji dźwięków i wyrazów – od innych form zaburzeń mowy, a także rozróżniania rodzajów afazji; 2) planowania programów reedukacji, stabilizujących rozchwiewanie dźwięków, wyrazów, zdań.

Zjawiska afazji pozwoliły H. Mierzejewskiej zinterpretować realność fonemu, opisać dezintegrację fonemu i głoski oraz ukazać konsekwencje dezorganizacji w zakresie struktur językowych wyższego rzędu (wyrazów, form fleksyjnych, zdań), także objaśnić wewnątrzjęzykowy mechanizm afazji – kompensację językową uwarunkowaną określonym patomechanizmem.

H. Mierzejewska pisała w streszczeniu referatu przygotowywanego na konferencję naukową we Wrocławiu w 2003 r.:

„Znajomość patomechanizmu afazji oparta na lingwistycznej wiedzy o strukturze wzorców elementów języka i o ich wzajemnych relacjach pożyteczna jest dla logopedii w ogóle. Nawet bowiem wtedy, gdy wspólny jest pewien zakres objawów różnych form zaburzeń mowy, jak: afazja, dyzartria, dyslalia obwodowa, lingwistycznie objaśniony korowy patomechanizm afazji uwyrażnia różnice między nimi jako uwarunkowanymi organicznie inaczej. Inaczej, bo przez defekt zlokalizowany w innej części narządu mowy, nie wywołujący rozchwiania wzorców”.

Pani Profesor nigdy nie szczędziła czasu na dyskusję, na analizę materiału empirycznego, a także na czytanie tekstów swoich uczniów i współpracowników. Wielokrotnie je poprawiała, wyrażała opinie, a wątpliwości rozstrzygała w rzeczowej, partnerskiej, choć czasami trudnej dyskusji. Zawsze każdemu służyła pomocą. Wygłaszała wiele referatów w środowiskach zainteresowanych wynikami badań nad afazją. Opracowała wiele materiałów z konferencji logopedycznych organizowanych przez Sekcję Logopedyczną TKJ i Podyplomowych Studiów Logopedycznych. Robiła to kosztem pisania własnych prac.

Dorobek, który pozostawiła, stanowi znaczący wkład w kompleksowe badanie zaburzeń mowy. Prof. Mierzejewska umiejętnie harmonizowała wiedzę interdyscyplinarną w tym badaniu.

Pani Profesor przez ostatnie kilka lat nieczęsto opuszczała swoje mieszkanie. Zarówno w Warszawie, jak i przez ostatnie miesiące w Pułtusku pracowała naukowo, odbywała dyskusje merytoryczne. Spotykały się z Nią osoby, dla których była autorytetem, aby radzić się w sprawach naukowych i życiowych. Zawsze ceniła sobie spotkania teoretyków i praktyków (temu służyły m.in. organizowane przez Nią i przy Jej współudziale konferencje logopedyczne). To Pani Profesor

zapropowała tytuł najbliższej konferencji naukowej: *Kiedy reedukujemy? Kiedy rehabilitujemy? Rozważania na temat mowy i pisania*.

Jestem przekonana, że dobro, które powstało za Jej pośrednictwem, szlachetność kontaktów międzyludzkich, zapał w podejmowaniu prac użytecznych społecznie będą nie tylko przez nas, Jej uczniów i przyjaciół wspomniane, lecz przede wszystkim kontynuowane i rozwijane.

Publikacje Profesor Haliny Mierzejewskiej
(wybór w układzie chronologicznym)

- Maruszewski M. (1963). Zastosowanie analizy lingwistycznej w badaniach nad afazją. „*Studia Psychologiczne*” 5, 73-103.
- Mierzejewska H. (1971). Zaburzenia polskiego systemu fonetycznego w niektórych wypadkach afazji, Wrocław: „*Ossolineum*”.
- Mierzejewska H. (1972). O psychologizmie Baudouina de Courtenay. „*Prace Filologiczne*” 12, 49-52.
- Mierzejewska H. (1975). Afatyczne kłopoty z dźwiękiem mowy. „*Polonica*” 1, 85-89.
- Mierzejewska H. (1977). Afatyczna dezintegracja fonetycznej postaci wyrazów, Wrocław: „*Ossolineum*”.
- Mierzejewska H. (red.) (1978). *Badania lingwistyczne nad afazją*, Wrocław: „*Ossolineum*”.
- Mierzejewska H. (1978). O potrzebie badań porównawczych nad dezintegracją afatyczną różnych systemów językowych. W: *Badania lingwistyczne nad afazją*. Red. H. Mierzejewska. Wrocław: „*Ossolineum*”, s. 237-242.
- Mierzejewska H. (1978). Ustalanie brzmień mających funkcje dystynktywne. *Tamże*, s. 255-256.
- Mierzejewska H. (1979). Jerzy Konorski and the Study of Aphasia at the Polish Language Institute of the Polish Academy of Sciences. „*Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*” 24, 1, 75-90.
- Mierzejewska H. (red.) (1982). *Badania porównawcze afazji*, Wrocław: „*Ossolineum*”.
- Mierzejewska H., Sadowska M. (1982). O pewnej prawidłowości afatycznych zakłóceń dźwięków mowy (realizacja afrykat i szczelinowych). W: *Badania porównawcze afazji*. Wrocław: „*Ossolineum*”, s. 31-48.
- Mierzejewska H., Grotecki S. (1982). O potrzebie badań porównawczych prozodycznej organizacji tekstów afatycznych. *Tamże*, s. 49-57.
- Mierzejewska H., Grotecki S. (1982). Fonotaktyczne badanie porównawcze tekstów afatycznych. *Tamże*, s. 59-69.

- Mierzejewska H., Grotecki S. (1982). W związku z informacyjnością tekstów afatycznych. Tamże, s. 71-88.
- Mierzejewska H., Sidorska M. (1982). Kryterium porównywalności zakłóceń afatycznych u osób różnojęzycznych. Tamże, s. 93-103.
- Mierzejewska H., Grotecki S., Kownacka E., Sidorska M., Strachalska B. (1982). Problemy transkrypcji. Tamże, s. 105-118.
- Mierzejewska H., Przybysz-Piwko M. (1982). Wznawianie funkcjonowania struktur językowych – narzędzia komunikacji werbalnej na podstawie wyników analizy afatycznych zakłóceń leksemów polskich. W: Materiały III Sympozjum Psychologii Defektologicznej. T. 3. Red. M. Jędrzejczak, Wrocław, s. 71-82.
- Mierzejewska H. (1985). Systemowe cechy zakłóceń afatycznych (na materiale języków słowiańskich i niesłowiańskich). „Poradnik Językowy” 6, 350-357.
- Mierzejewska H., Grotecki S. (1990). O spójności polilogo w warunkach afazji. „Socjolingwistyka” 9, 87-109.
- Mierzejewska H. (1993). Znaczenie poznawcze różnych interpretacji faktów afatycznych. „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” 49, 43-50.
- Mierzejewska H., Przesmycka-Kamińska J., Grotecki S. (1993). Metodologiczny pożytek kompleksowego językoznawczo-psychologicznego opisu porozumiewania się osób z afazją. „Socjolingwistyka” 12/13, 131-143.
- Mierzejewska H., Emiluta-Roza D. (1994). Terminy jako problem badania kompleksowego. W: Polska terminologia logopedyczna. Red. J. Ożdżyński, Kraków: Wyższa Szkoła Pedagogiczna – Zakład Logopedii i Lingwistyki Edukacyjnej, s. 23-30. *Studia Logopedyczne* 1.
- Mierzejewska H. (1996). Historia warszawskich pięcioletnich pomaturalnych studiów logopedycznych. „Logopedia” 23, 137-147.
- Mierzejewska H. (1997). Homo – loquens – hasło Profesora Doroszewskiego stale żywe. Witold Doroszewski – Mistrz i Nauczyciel, Łomża: Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów, Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku.
- Mierzejewska H., Emiluta-Roza D. (1997). Projekt zestawienia form zaburzeń mowy. „Audiofonologia” 10, 37-48.
- Mierzejewska H., Przybysz-Piwkowska M. (1997). Terminologia w opisie i interpretacji zaburzeń mowy. W: Mózgowe porażenie dziecięce – problemy mowy, Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, Towarzystwo Kultury Języka, s. 134-139.
- Mierzejewska H. (1998). Lingwistyczne podstawy diagnozy i „terapii” logopedycznej. W: Logopedia jako nauka interdyscyplinarna – teoretyczna i stosowana, Katowice: Uniwersytet Śląski.
- Mierzejewska H., Przybysz-Piwkowska M. (1998). Terminologia w logopedii jako nauce interdyscyplinarnej. W: Zaburzenia głosu – badanie, diagnozowanie,

- metody usprawniania. Red. H. Mierzejewska, M. Przybysz-Piwkova, Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego – Sekcja Logopedyczna, Towarzystwo Kultury Języka, s. 145-150.
- Mierzejewska H. (2000). O potrzebie i możliwościach harmonizowania interdyscyplinarnej wiedzy logopedycznej. W: Kształcenie logopedyczne – cele i formy. Red. E. Łuczyński, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Mierzejewska H., Przybysz-Piwko M., Grotecki S. (2000). Dezintegracja, kompensacja, stabilizowanie struktur językowych w afazji. W: Teoretyczne podstawy metod usprawniania mowy – afazja – zaburzenia rozwoju mowy. H. Mierzejewska, M. Przybysz-Piwko (red.). Warszawa: Uniwersytet Warszawski – Pomagisterskie Studium Logopedyczne, Towarzystwo Kultury Języka – Sekcja Logopedyczna.
- Mierzejewska H., Kurowska M. (2002). Z badań nad zaburzeniami językowymi u dzieci z dysfunkcjami OUN. W: Trudności w werbalnym porozumiewaniu się z otoczeniem dzieci z różnymi dysfunkcjami OUN, Wrocław: Uniwersytet Wrocławski.

Maria Przybysz-Piwko
Uniwersytet Warszawski
Pomagisterskie Studium Logopedyczne